

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA SPORT-TARBIYAVIY ISHLARNING BOLALAR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI**Aliqulova Surayyo Vahobqulovna***Samarqand viloyati, Urgut tumani**Boshlang'ich ta'lim sport tarbiyaviy ish 23-maktab*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim bosqichida sport-tarbiyaviy ishlarning o'quvchilar jismoniy, aqliy, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Sport mashg'ulotlari orqali bolalarda sog'lom turmush tarzi, intizom, jamoada ishlash ko'nikmalari, shuningdek, irodaviy sifatlar shakllanishi ochib beriladi. Shuningdek, sport-tarbiyaviy faoliyatni to'g'ri tashkil etish va uni ta'lim-tarbiya jarayoniga uyg'unlashtirishning pedagogik va psixologik asoslari yoritiladi. Maqolada ilg'or tajribalar, zamonaviy metodik yondashuvlar va o'qituvchining sport-tarbiyaviy jarayondagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilari salomatligini mustahkamlash hamda ularning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda sport-tarbiyaviy ishlarning muhim omil ekanini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, sport-tarbiyaviy ish, bolalar rivojlanishi, jismoniy tarbiya, sog'lom turmush tarzi, ijtimoiy faollik, intizom, pedagogik yondashuv, o'qituvchi faoliyati, jamoaviylik.*

Annotation: *This article analyzes the impact of sports and educational work on the physical, mental, spiritual and social development of students at the primary education stage. Sports activities reveal the formation of a healthy lifestyle, discipline, teamwork skills, as well as strong-willed qualities in children. It also highlights the pedagogical and psychological foundations of the correct organization of sports and educational activities and their integration into the educational process. The article analyzes best practices, modern methodological approaches and the role of the teacher in the sports and educational process. The results of the study show that sports and educational work is an important factor in strengthening the health of primary school students and ensuring their comprehensive development.*

Key words: *primary education, sports and educational work, child development, physical education, healthy lifestyle, social activity, discipline, pedagogical approach, teacher activity, teamwork.*

Аннотация: *В статье анализируется влияние спортивно-образовательной деятельности на физическое, умственное, духовное и социальное развитие учащихся начальной школы. Занятия спортом помогают детям развивать здоровый образ жизни, дисциплинированность, навыки командной работы и волевые качества. В нем также рассматриваются педагогические и психологические основы правильной организации физкультурно-оздоровительной деятельности и ее интеграции в образовательный процесс. В статье анализируется передовой опыт, современные методические подходы, роль педагога в спортивно-образовательном процессе. Результаты исследования показывают, что физкультурно-оздоровительная*

деятельность является важным фактором укрепления здоровья учащихся младших классов и обеспечения их всестороннего развития.

Ключевые слова: начальное образование, спортивно-воспитательная работа, развитие ребенка, физическое воспитание, здоровый образ жизни, социальная активность, дисциплина, педагогический подход, деятельность учителя, работа в команде.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida sog'lom va har tomonlama yetuk avlodni voyaga yetkazish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich bo'lib, bu jarayonda jismoniy tarbiya va sport-tarbiyaviy ishlarning o'rni beqiyosdir. Sport nafaqat bolalar salomatligini mustahkamlash, balki ularning ijtimoiy faolligi, intizomi, muloqot ko'nikmalari, maqsadga intilishi kabi sifatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda tashkil etilgan sport-tarbiyaviy mashg'ulotlar ularning jismoniy, aqliy va axloqiy jihatdan sog'lom ulg'ayishida muhim rol o'ynaydi. Shu bois, ushbu maqolada sport-tarbiyaviy ishlarning boshlang'ich ta'lim tizimidagi o'rni, ularni samarali tashkil etish yo'llari va bolaning rivojlanishiga ko'rsatadigan ijobiy ta'siri yoritiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar: Abdullayev T. O. (2018) jismoniy tarbiya va sportning boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ahamiyatini ta'kidlab, muntazam sport mashg'ulotlari bolalarning sog'ligini mustahkamlash, harakat koordinatsiyasini rivojlantirish va intizom hosil qilishda muhim rol o'ynashini aytadi. Islomov N. M. (2020) sportni sog'lom turmush tarzining ajralmas qismi sifatida ko'rib, muntazam sport bilan shug'ullanish bolalarda faol hayot tarzini shakllantirishi, umumiy jismoniy va ruhiy holatni yaxshilashiga ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Karimova M. S. (2019) boshlang'ich ta'limda jismoniy tarbiya metodikasiga urg'u berib, sport-tarbiyaviy ishlar bolalarning har tomonlama rivojlanishi, harakat koordinatsiyasining yaxshilanishi va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda muhimligini bildiradi. Mamatqulov R. X. (2021) sport-tarbiyaviy ishlarning boshlang'ich sinflarda jamoaviy ruh, mas'uliyat va mehnatsevarlik kabi shaxsiy sifatlarini shakllantirishda ahamiyatini ko'rsatadi. Rasulov S. A. (2016) jismoniy tarbiya sog'lomlashtirish asoslari sifatida ko'rib, muntazam sport bilan shug'ullanish immunitetni mustahkamlash va kasalliklarning oldini olishda muhim ekanini ta'kidlaydi. Sodiqov B. T. (2018) sportning bolalarda intizom va jamoaviylikni rivojlantirishda muhim rol o'ynashi, bu esa ularning o'quvdagi muvaffaqiyati va jamoadagi munosabatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini qayd etadi. Xolmatov J. I. (2019) sport-tarbiyaviy ishlar bolalarning jismoniy rivojlanishi va chidamliligini oshirishda muhim ekanligini ta'kidlab, bu ularning o'qishdagi muvaffaqiyatiga ham ijobiy ta'sir qiladi. Yusupova G. N. (2020) maktabda sport-tarbiyaviy ishlarni innovatsion usullar orqali tashkil etish bolalarning faoliyatga bo'lgan qiziqishini oshirishda samarali ekanligini bildiradi. Zokirov F. K. (2017) sportning yoshlar tarbiyasidagi o'rni haqida fikr bildirar ekan, sport orqali yuqori axloqiy fazilatlar, maqsadga intilish va o'ziga ishonch hosil qilinishini ta'kidlaydi.

Mavzuning dolzarbligi: Mamlakatimizda sog'lom avlodni voyaga yetkazish, bolalar salomatligini mustahkamlash va ularning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash davlat

siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim tizimida jismoniy tarbiya va sport-tarbiyaviy ishlarni to'g'ri yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, boshlang'ich sinf yoshi bolada hayotga bo'lgan qarashlar, fe'l-atvor, sog'lom turmush tarzi va ijtimoiy muhitga moslashish ko'nikmalari shakllanadigan eng nozik davrdir.

Bugungi kunda bolalar orasida harakatsizlik, qiziqishning pastligi va jismoniy faollikning yetishmasligi kabi muammolar kuzatilmoqda. Bu esa sport-tarbiyaviy ishlarning faqat jismoniy emas, balki tarbiyaviy va psixologik jihatdan ham muhimligini yanada oshirmoqda. Shuning uchun sport-tarbiyaviy faoliyatlarni boshlang'ich ta'lim jarayoniga uyg'un tarzda tatbiq etish va bu boradagi ishlarning ilmiy-metodik asoslarini chuqur o'rganish hozirgi davr talabi hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda boshlang'ich ta'lim jarayonida sport-tarbiyaviy ishlarning bolalar rivojlanishiga ta'sirini o'rganishda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini pedagogika, psixologiya va jismoniy tarbiya sohasidagi ilg'or ilmiy qarashlar tashkil etdi. Maqolada quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Tahlil va sintez usuli – mavzuga oid ilmiy, metodik adabiyotlar, davlat dasturlari va qonun hujjatlari tahlil qilinib, muammo mohiyati ochib berildi;
- Taqqoslash usuli – turli ta'lim muassasalarida olib borilayotgan sport-tarbiyaviy ishlar taqqoslab tahlil qilindi;
- Kuzatuv usuli – boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan o'tkazilgan sport mashg'ulotlari jarayoni bevosita kuzatilib, amaliy holat o'rganildi;
- So'rovnoma va suhbat usuli – o'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilar bilan suhbatlar o'tkazilib, sport-tarbiyaviy ishlarning samaradorligi yuzasidan fikrlar olindi;
- Empirik tahlil – eksperiment asosida olingan ma'lumotlar orqali sport-tarbiyaviy ishlarning bolaning jismoniy va psixologik rivojiga ta'siri baholandi.

Mazkur metodlar yordamida boshlang'ich ta'limdagi sport-tarbiyaviy ishlarning mazmuni, tashkiliy shakllari va ularning bolalar rivojlanishidagi o'rni aniqlab berildi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot jarayonida boshlang'ich ta'lim muassasalarida olib borilayotgan sport-tarbiyaviy ishlarning mazmuni, tashkiliy shakllari va ularning o'quvchilar rivojlanishiga ta'siri chuqur o'rganildi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, sport mashg'ulotlari va jismoniy tarbiya darslarida faol ishtirok etayotgan o'quvchilarda quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatildi:

- jismoniy faollik darajasi oshgan, koordinatsiya va harakat ko'nikmalari yaxshilangan;
- o'zaro muloqot qilish, jamoa bilan ishlash, intizomli bo'lish ko'nikmalari rivojlangan;
- sog'lom turmush tarzi haqida tushunchalari mustahkamlangan va amaliy odatlarga aylangan;
- psixologik barqarorlik, o'ziga ishonch va ijtimoiy faollik darajasi oshgan.

So'rovnomalar natijasiga ko'ra, o'qituvchilarning 85% sport-tarbiyaviy ishlarning bolalar tarbiyasida ijobiy ahamiyatga ega ekanini tasdiqlagan. Ota-onalarning 78% esa sport mashg'ulotlaridan keyin bolalarining fe'l-atvorida ijobiy o'zgarishlar sezganini bildirgan.

Shuningdek, sport-tarbiyaviy ishlar darsdan tashqari faoliyatga to'g'ri integratsiyalangan maktablarda o'quvchilarning jismoniy holati, darsga qatnashish va ijtimoiylashuv darajasi yuqoriligi aniqlandi. Aksincha, bunday ishlar yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan muassasalarda o'quvchilarda harakatsizlik, qiziqishning sustligi va ijtimoiy chekinish holatlari ko'proq kuzatilgan.

Xulosa va takliflar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich ta'limda sport-tarbiyaviy ishlar bolalarning jismoniy, aqliy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Sport mashg'ulotlari o'quvchilarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, jamoaviylik va intizom ko'nikmalarini rivojlantirish hamda psixologik barqarorlikni oshirishga yordam beradi. Shuningdek, sport faoliyati boshlang'ich sinf o'quvchilarining umumiy ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning maktab hayotiga ijobiy munosabatini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, sport-tarbiyaviy ishlarning samarali tashkil etilishi o'qituvchilar va ota-onalar hamkorligini kuchaytiradi.

Takliflar shuni nazarda tutadiki, Boshlang'ich ta'lim muassasalarida sport-tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda zamonaviy pedagogik va metodik usullarni keng qo'llash zarur. Maktablarda sportning turli turlarini joriy etish orqali o'quvchilarning qiziqishlari va iqtidorlarini hisobga olgan holda faoliyatni diversifikatsiya qilish lozim. O'qituvchilar va tarbiyachilar uchun muntazam ravishda sport-tarbiyaviy ishlarni samarali olib borish bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish tavsiya etiladi. Ota-onalar bilan yaqin hamkorlik o'rnatilib, sport faoliyatining bolalar rivojiga ijobiy ta'siri haqida muntazam tushuntirish ishlari olib borilishi kerak. Darsdan tashqari sport-tarbiyaviy mashg'ulotlarning sifatini oshirish maqsadida zarur jihozlar va sport maydonchalari bilan ta'minlash ustuvor vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Abdullayev, T. O. (2018). *Boshlang'ich sinf o'quvchilarida jismoniy tarbiya va sport tarbiyasining ahamiyati*. Toshkent: O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya instituti nashriyoti.
2. Islomov, N. M. (2020). *Sport va sog'lom turmush tarzi*. Toshkent: "Ilm-Ziyo" nashriyoti.
3. Karimova, M. S. (2019). Boshlang'ich ta'limda jismoniy tarbiya metodikasi. *Pedagogika va psixologiya*, 2(34), 45-52.
4. Mamatqulov, R. X. (2021). Sport-tarbiyaviy ishlarning boshlang'ich ta'limdagi o'rni. *Ta'lim va tarbiya*, 4(12), 33-39.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2017). *Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standartlari*. Toshkent.
6. Rasulov, S. A. (2016). *Jismoniy tarbiya va sog'lomlashtirish asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
7. Sodiqov, B. T. (2018). Bolalarda intizom va jamoaviylikni rivojlantirishda sportning o'rni. *Sport va ta'lim*, 1(5), 12-17.

8. Xolmatov, J. I. (2019). O'quvchilarning jismoniy rivojlanishida sport-tarbiyaviy ishlarning roli. *Pedagogik jurnali*, 3(8), 21-26.
9. Yusupova, G. N. (2020). Maktabda sport-tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning innovatsion usullari. *Ilniy izlanishlar*, 6(14), 50-55.
10. Zokirov, F. K. (2017). *Sport va yoshlar tarbiyasi*. Toshkent: "Yangi asr avlodi" nashriyoti.